

**Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України**

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-9 (10) КЛАСІВ
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ДЛЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ**

(6-7 класи)

УКРАЇНСЬКА МОВА

**Укладач: *Висоцька А.М.*, кандидат педагогічних наук,
ст.наук.співробітник лабораторії олігофренопедагогіки
Інституту спеціальної педагогіки НАПН України**

Київ - 2015

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА¹

Українська мова – важлива складова загального змісту освіти в основній школі, оскільки є не тільки окремим навчальним предметом, а й найважливішим засобом навчання, виховання і розвитку особистості у процесі опанування всіх інших навчальних дисциплін.

Метою навчання української мови як навчального предмета є формування у школярів навичок і вмінь вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), забезпечення достатнього рівня комунікативної компетентності з урахуванням інтересів і можливостей учнів середніх і старших класів, корекція недоліків психофізичного розвитку. Зазначена мета передбачає здійснення навчальної, розвивальної й виховної функцій освітнього змісту навчального предмета.

Для досягнення зазначеної мети передбачається вирішення таких **завдань**:

- виховання позитивної мотивації до вивчення української мови;
- формування у школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування, дотримуючись норм українського етикету;
- формування знань про найважливіші мовні одиниці, необхідні та достатні для формування базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних мовленнєвих навичок і вмінь;
- формування навичок і вмінь з усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма), забезпечення їх гармонійного розвитку; працювати з текстом, здійснювати пошук інформації в різноманітних джерелах; здатності передавати її в самостійно створених висловлюваннях;
- залучення до національної культури народу, мова якого вивчається;
- сприяння розумовому, моральному, соціокультурному та естетичному розвитку особистості;
- формування вміння вчитися.

Водночас із розвитком основних видів мовленнєвої діяльності в середніх і старших класах розв'язуються й специфічні завдання, спрямовані на корекцію відхилень у розвитку. Такими є: порушення процесів пізнавальної діяльності (сприймання, уяви, пам'яті, уваги, мовлення й мислення), недорозвиток емоційно-вольової сфери, недостатня розвиненість артикуляційної моторики, порушення моторики та координації рухів та ін.

Саме тому спеціальним завданням навчального курсу української мови визначено формування та корекцію зв'язного мовлення, що має відбуватися в тісному зв'язку з розвитком пізнавальної діяльності дітей, зокрема, сенсорики, предметно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного, абстрактного мислення, спостережливості, уваги тощо. Відтак зміст цього навчального предмета, з метою посилення його компенсаторно-корекційних та розвивальних функцій, має комунікативно-практичну спрямованість: містить фактичний матеріал,

¹ Навчальну програму з української мови розроблено з урахуванням змісту чинних навчальних програм для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (Г.Т.Шелехова, М.І.Пентиліук, В.І.Новосьолова, Т.Д.Гнаткович, Н.Б.Коржова, К.В.Таранік-Ткачук); для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей (Н.П.Кравець); для дітей із помірною розумовою відсталістю (Л.С.Вавіна).

опанування якого має забезпечити формування комунікативних умінь, конкретизацію в слові чуттєвого і практичного досвіду учнів, розвиток основних пізнавальних процесів на предметно-практичній і вербальній основі.

Навчання мовлення здійснюється на міжпредметному рівні в системі, що передбачає виховання потреби у мовленнєвому спілкуванні, мовленнєвої активності; широке використання збереженого потенціалу та можливостей різних аналізаторів; постійне тренування у сприйманні та розумінні зверненого мовлення та продукуванні власного мовлення; набуття позитивного досвіду контактів з однолітками, вчителями, іншими людьми; усвідомлення норм і правил співжиття в колективі.

У програмі з **української мови** реалізовано такі основні змістові лінії: мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна.

Мовленнєва змістова лінія, яка є основною, передбачає розвиток усного і писемного мовлення учнів, їхнього вміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, впливу; забезпечення цілеспрямованого формування й удосконалення навичок і умінь в усіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, читанні, говорінні, письмі; оволодіння базовими вміннями й навичками використання мови в життєво важливих для певного віку сферах й ситуаціях спілкування.

Мовна змістова лінія спрямована на засвоєння школярами системних знань про мову й формування на їх основі відповідних умінь (орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних) як засобу пізнання, спілкування та самовираження людини.

Соціокультурна змістова лінія передбачає формування в учнів уявлення про мову як форму вияву культури українського народу; розширення уявлень школярів про свою державу Україну, культуру українського народу, засвоєння національних формул мовленнєвого етикету тощо. Ця робота має органічно поєднуватися з іншими аспектами навчання і реалізовуватися за допомогою дібраних навчальних текстів, тем для побудови діалогів і монологічних зв'язних висловлювань різних видів, використання тематичних груп слів, стійких висловів, у яких відображаються особливості матеріальної і духовної культури народу, його національного характеру.

Діяльнісна змістова лінія спрямована на формування у молодших школярів вміння вчитися, яке дає їм змогу організовувати і контролювати свою навчальну діяльність і забезпечується послідовною мотивацією навчання, розвитком здатності докладати власних зусиль для досягнення результату, виконувати мисленнєві операції і практичні дії, формуванням навичок самоконтролю і самооцінки.

Ці змістові лінії відображено в програмі для кожного класу в таких розділах: «Мовленнєвий розвиток», «Знання про мову. Мовні вміння», «Загальнонавчальні вміння».

Розділ **«Мовленнєвий розвиток»** передбачає роботу з розвитку мовлення школярів. Для формування та розвитку навичок мовленнєвої діяльності надзвичайно важливим є вміння сприймати і розуміти усне мовлення. З огляду на це змістом програми передбачено навчання учнів уважно слухати, розуміти усне мовлення, розуміти пояснення, завдання та інструкції вчителя. Значна увага приділяється розвитку вміння розрізняти інтонації та розуміти їхнє значення, правильно сприймати емоційне забарвлення зверненого мовлення, співвідносити слова з відповідними предметами та явищами довкілля.

Надзвичайно важливо навчити дітей сприймати і правильно розуміти фактичний зміст сприйнятого висловлювання (тексту, завдання, пояснення, інструкції тощо). При цьому не завжди передбачається виконання учнями якогось усного чи письмового завдання. Завданням, наприклад, може бути виконання доручення та дотримання інструкції вчителя про його виконання; виконання описаної в тексті дії; підбір предметів (малюнків) до змісту тексту та ін.

Головна мета з розвитку усного мовлення (*говоріння*) в основній ланці – продовжувати навчати учнів будувати власні висловлювання; формувати у них навички та вміння діалогічного та монологічного мовлення; спонукати їх до самостійних висловлювань. Для цього передбачається проводити роботу з формування у дітей умінь відповідати на запитання, репліки, самим формулювати і ставити запитання. Слід також навчати учнів правильно, емоційно сприймати мовлення дорослих і однолітків, використовувати під час спілкування різні засоби: природні жести, міміку, інтонацію тощо. Необхідно залучати школярів до діалогу, до участі в колективних видах роботи (обговоренні прочитаного, побаченого; інсценуванні), до передачі змісту епізодів прочитаного тексту; залучати їх до спеціально створюваних ситуацій, які спонукали б їх висловлюватися, виявляти відповідні емоції.

Навчання української мови, як і інших дисциплін, на певному етапі передбачає читання завдань, вправ тощо, перевірки розуміння сприйнятого. Тому у роботі з розвитку *читання*, як одного з найважливіших видів мовленнєвої діяльності, слід звертати увагу на розуміння учнями прочитаного, а також правильне вимовляння звуків і слів, наголошування слів, інтонування різних за метою висловлювання речень, дотримання пауз як у середині речень, так і між реченнями та частинами тексту.

Варто також звернути увагу на добір мовленнєвого матеріалу (зокрема формулювання завдань), який повинен відповідати можливостям дітей (знайомі слова, прості конструкції, адаптовані тексти тощо).

Розвиток *письма* як виду мовленнєвої діяльності має бути спрямованим на те, щоб навчити учнів користуватися писемним мовленням не лише на уроках української мови (виконання вправ; списування, в тому числі вибіркове, нескладних слів, речень, текстів; написання під диктовку (з навчальною, а не контрольною метою) тощо), а й під час вивчення інших предметів.

Розділ **«Знання про мову. Мовні вміння»** передбачає засвоєння школярами системних знань про мову й формування на їх основі відповідних умінь (орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних) як засобу пізнання та спілкування.

Відповідно до цього програмою передбачено вивчення таких підрозділів, як: «Звуки і букви. Алфавіт», «Склад. Наголос» (5 клас), «Слово», «Речення», «Текст». При цьому головна увага приділяється практичному формуванню в учнів мовних умінь: стежити за розвитком думки під час сприймання або читання, поділяти тексти на складові частини, визначати тему й головну думку тексту (про що йдеться у тексті); будувати розповіді за сюжетними малюнками, змістом прочитаного, за власними діями та спостереженнями. Учні знайомляться з різними за метою висловлювання реченнями, навчаються встановлювати зв'язки між словами за допомогою запитань.

Протягом усього періоду навчання ведеться робота щодо розуміння та побудови учнями поширених нескладних, типових для української мови, синтаксичних конструкцій; навичок їх розпізнавання та побудови. Формування свідомого ставлення до побудови висловлювань поєднується з цілеспрямованим розвитком чуття мови через постійне тренування у сприйманні та розумінні мовлення і говорінні на всіх уроках як мовного, так і немовного циклів.

Розширення словника дітей доцільно здійснювати на предметно-практичній основі у процесі живого спілкування, навчання, ситуація та умови якого є вирішальними для добору словесного матеріалу. Робота з лексикою має індивідуальний характер і зорієнтована на збагачення словника кожної дитини, оскільки, залежно від задатків, інтелектуальних можливостей, рівня підготовки дитини лексичний запас на початкових етапах навчання може суттєво різнитися.

Для розвитку мовлення вихідними є практичні мовленнєві навички, що формуються, та необхідні для цього знання про мову. Вони формуються на мовленнєвому матеріалі близької дітям, цікавої і доступної тематики (розд. «Орієнтовна тематика мовленнєвого матеріалу»).

Зміст навчального матеріалу є наскрізним для всіх мовленнєвих тем. Учитель самостійно вирішує, які саме навички відпрацьовувати на тому чи іншому матеріалі, як часто і в якому обсязі необхідно приділяти увагу їх формуванню, зважаючи на контингент учнів класу.

Одним із важливих завдань, що вирішується в середніх і старших класах, є формування загальнонавчальних умінь: уміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо. З цієї причини «*Загальнонавчальні уміння*» у програмі виділено в окремий підрозділ, хоча відповідна робота відбувається постійно під час вивчення будь-якої граматичної теми і виконання будь-якого завдання.

Орієнтовна сітка розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу²

6 клас

№ пор.	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин
	<u>Українська мова</u>	102
1.	<i>Повторення</i>	
2.	<i>Мовленнєвий розвиток</i>	
3.	<i>Знання про мову. Мовні вміння</i>	
3.1.	Слово	
3.1.1.	<i>Будова слова</i>	
3.1.2.	<i>Іменник</i>	
3.1.3.	<i>Прикметник</i>	
3.2.	Речення	
3.3.	Текст	
4.	<i>Загальнонавчальні вміння</i>	
5.	<i>Повторення та узагальнення вивченого протягом року</i>	
	Усього	102

²Пропонований розподіл навчальних годин є орієнтовним і за необхідності може змінюватися вчителем.

7 клас

№ пор.	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин
1. 2. 3. 3.1. 3.1.1. 3.1.2. 3.1.3. 3.1.4. 3.1.5. 3.1.6. 3.1.7. 3.1.8. 3.1.9. 3.2. 3.3. 4. 5.	<u>Українська мова</u> <i>Повторення</i> <i>Мовленнєвий розвиток</i> <i>Знання про мову. Мовні вміння</i> Слово <i>Лексичне значення слова</i> <i>Будова слова</i> <i>Складні слова</i> <i>Іменник</i> <i>Прикметник</i> <i>Дієслово</i> <i>Займенник</i> <i>Службові слова</i> <i>Звертання</i> Речення Текст <i>Загальнонавчальні вміння</i> <i>Повторення та узагальнення вивченого протягом року</i>	102
	Усього	102

6 КЛАС

(102 год. на рік, 3 год. на тиждень)

№ п/п	К-сть год.	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної
1.			Повторення.	
		<p>Будова слова.</p> <p>Речення. Головні та другорядні члени речення.</p> <p>Види речень за метою висловлювання.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – з допомогою вчителя розрізняє значущі частини слова; – з допомогою вчителя розрізняє головні та другорядні члени речення (без вживання термінології, практично); – розрізняє речення, різні за метою висловлювання, дотримується правил вживання розділових знаків у кінці речення; – уміє інтонувати різні за метою висловлювання речення; (*наслідує вчителя); – складає різні за метою висловлювання речення на задану тему (при необхідності – з допомогою вчителя); (*з допомогою вчителя будує прості речення із поданих слів); – використовує допомогу вчителя. 	<p>Розвиток умінь використовувати набуті знання;</p> <p>формування умінь диференціювати речення за їх ритміко-інтонаційними особливостями;</p> <p>формування навичок самоконтролю за вимовою;</p> <p>стимулювання активності та самостійності в роботі; виховання уважності, сумлінності, старанності.</p> <p>формування умінь контролювати та оцінювати власні дії.</p>
2.			Мовленнєвий розвиток (протягом року)	

	<p>Відомості про мовлення. Види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), їх особливості. Мовлення як основний засіб спілкування. Різновиди мовленнєвого спілкування: усне й письмове, монологічне й діалогічне. Мета спілкування й адресат мовлення; основні правила спілкування (бути ввічливими, привітними й доброзичливими; уважно, не перебиваючи, слухати співрозмовника; уміти доброзичливо висловити незгоду з позицією співрозмовника; не розмовляти без потреби голосно, не використовувати грубих слів, говорити про те, що цікаво адресатові мовлення тощо (практично).</p> <p>Культура мовлення і спілкування. Особливості мовленнєвого етикету. Найпростіші українські формули мовленнєвого етикету (вітання, прощання, прохання). Українські форми звертання до дітей і дорослих (<i>Надійко, Петрику, Галино Іванівно, Петре Григоровичу</i>).</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про види мовленнєвої діяльності, про спілкування і мовлення; – розрізняє усну й письмову, монологічну й діалогічну форми мовлення (*з допомогою вчителя); – усвідомлює основні правила спілкування, вимоги до мовлення; – з допомогою вчителя прогнозує висловлювання залежно від мети спілкування та адресата мовлення; – під контролем учителя орієнтується в ситуації спілкування, дотримується основних правил спілкування; – практично володіє різними формами звертання до співрозмовника (слова ввічливості, які вживаються під час зустрічі і прощання); – самостійно або після нагадування вітається, прощається; – *знає і вживає (під контролем учителя) найпростіші українські форми мовленнєвого етикету вітання, прощання, прохання; українські форми звертання до дітей і дорослих; – за завданням учителя вміє самостійно (або після нагадування чи з допомогою педагога) запитати, відповісти, попросити, подякувати, вибачитись; (*з допомогою вчителя); – з допомогою та за нагадуванням учителя 	<p>Розвиток слухової уваги та пам'яті;</p> <p>формування розуміння того, що усне і писемне мовлення повинно відповідати певним вимогам;</p> <p>розвиток усного зв'язного мовлення;</p> <p>розвиток мовленнєвої активності;</p> <p>регулювання інтонаційної виразності мовлення;</p> <p>збагачення лексичного запасу;</p> <p>формування культури мовлення та культури поведінки;</p> <p>формування уміння застосовувати здобуті знання та вміння на практиці;</p> <p>виховання любові до рідної мови;</p> <p>виховання бажання читати, писати, говорити й спілкуватися українською мовою;</p> <p>виховання уміння та бажання дотримуватися правил</p>
--	--	--	--

			дотримується правил культури спілкування (*під контролем та з допомогою вчителя).	національного мовленнєвого етикету під час спілкування.
		<p>Аудіювання (слухання-розуміння). Слухання-розуміння текстів різного типу (розповідь, опис, зокрема опис окремих предметів тощо); різних жанрів мовлення (казка, загадка, прислів'я, приказка, легенда, вірш, оповідання).</p>	<p>Учень: – *уважно слухає та розуміє мовлення і читання вчителя; – відповідає на запитання щодо змісту прослуханого, з допомогою вчителя виконує завдання (ділить текст на частини, знаходить указані частини, підбирає малюнок до тексту, вибирає один із пропонованих варіантів відповіді на запитання за текстом та ін.); – *розуміє висловлювання інших людей, звукозаписи; – *з допомогою вчителя дотримується інструкцій до виконання практичних завдань.</p>	<p>Розвиток цілеспрямованості та усвідомленості сприймання; розвиток довільної уваги; вдосконалення слухового сприймання; формування уміння пригадати значення знайомих слів, щоб зрозуміти зміст тексту; формування вміння уявляти те, що прослуховується; формування навичок користування інструкціями вчителя при виконанні завдання.</p>
		<p>Говоріння. Переказ тексту за поданим планом. Вибірковий переказ.</p> <p><i>Діалогічне мовлення. Діалог, його</i></p>	<p>Учень: – переказує тексти різного типу за поданим планом; (*переказує короткі тексти за планом з допомогою вчителя); – за завданням учителя самостійно переказує вказані ним епізоди (частини) прочитаного (прослуханого) тексту; – *включається в діалог з учителем, учнями,</p>	<p>Формування чіткості та виразності усного мовлення; формування навичок діалогічного й монологічного усного мовлення; формування вміння ініціювати та</p>

		<p>розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної із життєвим досвідом учнів (діалог етикетного характеру, діалог-розпитування, діалоги за поданим початком, малюнками).</p> <p><i>Монологічне мовлення</i> (самостійне висловлювання). Конструювання висловлювань: опис (предметів, людей, явищ природи); повідомлення про діяльність; висловлення прохання, побажання. Розповідь (про події, що відбулися, особисті враження) за питаннями, за серією малюнків тощо.</p>	<p>батьками тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> – під керівництвом вчителя бере участь у розігруванні діалогів певного обсягу (орієнтовно 2-4 репліки для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації спілкування (за зразком, готовими репліками, формулами мовленнєвого етикету, опорними словами, малюнком); (*робить спроби з допомогою вчителя); – під контролем учителя дотримується норм української літературної мови; – виявляє активність у спілкуванні з допомогою та за нагадуванням учителя: звертається із запитаннями та проханнями до вчителя, однокласників у навчальних і побутових ситуаціях; – будує висловлювання з допомогою вчителя (з використанням знайомого мовленнєвого матеріалу, в типових навчальних, ігрових, побутових ситуаціях); – словесно описує спостережувані предмети та явища (за питаннями вчителя, з опорою на малюнок, план); (*робить спроби з допомогою вчителя); – *розповідає про побачене, почуте, відповідаючи на запитання вчителя; – з допомогою та за питаннями вчителя коментує та пояснює власні дії. 	<p>підтримувати діалог;</p> <p>формування вміння орієнтуватися на ситуацію спілкування (учасники діалогу, їх настрій, місце проведення діалогу);</p> <p>формування вміння змістовно, граматично правильно, логічно висловлюватися та доцільно використовувати слова в конкретному значенні;</p> <p>формування невербальних засобів спілкування (міміка, природні жести);</p> <p>формування та розвиток емоційно та інтонаційно виразного мовлення;</p> <p>виховання уважного, доброзичливого ставлення до співрозмовника;</p> <p>розвиток культури спілкування.</p>
		<p>Читання. <i>Читання мовчки</i> (розуміння, запам'ятовування) текстів.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – читає мовчки доступні за змістом тексти (*нескладні слова, речення); *розуміє ситуацію, 	<p>Формування навичок правильного плавного читання цілими словами;</p>

		<p><i>Читання вголос</i> (розуміння, запам'ятовування) текстів. Виразність читання.</p> <p>Робота з книжкою: виділення слів, частин змісту в тексті.</p>	<p>описану в прочитаному творі; – розуміє значення текстів, різних за інформаційним змістом (художніх творів, інструкцій та завдань підручника тощо); – читає виразно вголос цілими словами з поступовим переходом до фразового читання доступні за змістом тексти; – *читає вголос слова і прості речення з доступних текстів у повільному темпі, розуміє їх зміст; – за завданням учителя вибирає в тексті певні частини змісту, влучні слова та вислови, які характеризують дійових осіб, події, картини природи тощо; (*разом із учителем); – переглядає текст і знаходить у ньому вказані елементи (слова, написані з великої літери, слова з апострофом та ін.).</p>	<p>розвиток навичок розпізнавання знайомих слів; формування навичок слухання-розуміння та читання-розуміння текстів різного призначення; розвиток виразності читання та усного мовлення; розвиток навичок читання-розуміння слів, речень, текстів; формування уміння вживати у власному мовленні слова і фрази з прочитаних текстів.</p>
		<p>Писемне мовлення. Написання під диктування речень і текстів.</p> <p>Складання речень за запитаннями, малюнками, на тему.</p> <p>Речення з правильним і неправильним порядком слів (деформоване речення).</p>	<p>Учень: – пише під диктування доступні речення і тексти; (*слова, речення з 2-3 слів (після відповідної підготовчої роботи); – складає і записує прості речення за запитаннями, малюнками, на тему (з допомогою вчителя); (*складає з допомогою вчителя прості речення); – з допомогою вчителя упорядковує деформовані речення (слова даються у правильній граматичній формі), записує їх; – відповідаючи на запитання вчителя, поширює речення новими словами; (*з допомогою вчителя доповнює речення відповідним змісту</p>	<p>Формування правильної граматичної будови мовлення; розвиток мислительних операцій аналізу, порівняння, синтезу; формування та розвиток навичок самодиктування слів при списуванні та написанні під диктовку; формування навички правильно обирати поставу під час письма;</p>

		Перевірка власних письмових робіт.	словом). – з допомогою вчителя перевіряє власні письмові роботи, знаходить і виправляє помилки (*робить спроби).	розвиток логічно зв'язного писемного мовлення; формування навичок самоконтролю; виховання охайності, самостійності.
3.		Знання про мову. Мовні уміння (протягом року)		
		Мова як засіб спілкування. Рідна, державна та інші мови.	Учень: – знає назву держави, її столицю, державні символи; (*називає з допомогою вчителя); – *знає, що українська мова – державна мова України, мова спілкування українців; – відрізняє на слух українську мову від інших мов.	Формування шанобливого ставлення до української мови; бажання її вивчати; розвиток уявлень учнів про сигніфікативну функцію мовлення (функцію позначення).
		Слово.		
		Групи слів за значенням: синоніми, антоніми.	Учень: – розрізняє групи слів за значенням: синоніми, антоніми; добирає їх із допомогою вчителя; пояснює (у нескладних випадках) значення загальноживаних слів; (*розуміє значення загальноживаних слів);	Формування та розвиток усвідомлення конкретного змісту слів; розвиток слухового та зорового

		<p>Будова слова. Префікс, корінь слова, суфікс, закінчення, – частини слова. Спільнокореневі слова.</p> <p>Розрізнення префікса і прийменника (практично).</p> <p>Вживання апострофа після префіксів <i>роз-, без-, воз-, з-, с-</i>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – з допомогою вчителя розрізняє значущі частини слова; – має уявлення про спільнокореневі слова; розрізняє і знаходить їх в усному та писемному мовленні; – з допомогою вчителя наводить приклади спільнокореневих слів; (*повторює за вчителем); – розрізняє на письмі префікси і прийменники, дотримується правил правопису (з допомогою вчителя); (*дотримується правил правопису з допомогою вчителя); – *під контролем учителя правильно пише слова з апострофом. 	<p>сприймання;</p> <p>удосконалення навичок звукового, звуко-буквеного, складового аналізу слів;</p> <p>розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення;</p> <p>формування та розвиток здатності до словотворення, до змінювання слів;</p> <p>формування та закріплення правильної вимови слів.</p>
		<p>Іменник. Власні іменники. Велика літера у власних іменниках. Граматичні категорії іменника: рід, число, відмінок. Відмінювання іменників за відмінками (практично). Кличний відмінок іменника при звертанні: <i>мамо, брате, Іване Петровичу, Ганно Василівно.</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – знаходить іменники серед інших частин мови в реченні, наводить приклади; (*з допомогою вчителя); – розрізняє власні і загальні іменники, дотримується правила написання великої букви у власних іменах; (*пише (списує) з великої букви під контролем вчителя); – розрізняє слова (іменники), що стоять у множині та однині за закінченнями, групує їх із допомогою вчителя; – співвідносить іменники в однині і множині з відповідною кількістю предметів; (*з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя визначає рід іменників; 	<p>Збагачення словника іменниковою лексикою; формування навичок адекватного використання її в усному та писемному мовленні;</p> <p>розвиток уміння використовувати набуті знання;</p> <p>формування та розвиток здатності до словотворення, до змінювання слів та речень;</p> <p>виховання уважності, дисциплінованості,</p>

			<ul style="list-style-type: none"> – з допомогою вчителя змінює іменники за числами та відмінками (практично); (*повторює за вчителем); – використовує допомогу вчителя. 	<p>відповідальності; довірливої поведінки на уроці.</p>
		<p>Прикметник. Роль прикметників у мовленні. Граматичні категорії прикметника: число, рід, відмінок. Визначення числа, роду, відмінка прикметника за числом, родом, відмінком іменника (практично). Узгодження прикметників з іменниками в усному і писемному мовленні. Правопис прикметників із суфіксами –ськ-, -зьк-, -цьк-, -еньк-, -есеньк- (практично).</p>	<p>Учень: – має уявлення і з допомогою вчителя пояснює роль прикметників у мовленні; – знаходить прикметники серед інших частин мови в реченні, наводить приклади; (*з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя розрізняє (практично) граматичні категорії прикметника; – в усному мовленні та на письмі дотримується лексико-граматичної сполучуваності прикметників з іменниками (під контролем учителя); – правильно пише суфікси у прикметниках (під контролем учителя).</p>	<p>Збагачення словника прикметниковою лексикою; формування навичок адекватного використання її в усному та писемному мовленні; розвиток процесів сприймання, запам'ятовування, пригадування, відтворення; формування вміння контролювати власну мовленнєву діяльність; формування уявлень про роль прикметників у художньому стилі мовлення.</p>
		Речення		
		<p>Загальне поняття про речення. Розрізнення словосполучення від слова й речення.</p>	<p>Учень: – має уявлення про речення (складається зі слів, виражає завершену думку); – розрізняє словосполучення від слова і речення;</p>	<p>Формування осмисленості сприймання (розуміння суті того, що сприймається);</p>

		<p>Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, окличні. Розділові знаки в кінці речень. Інтонавання речень, різних за метою висловлювання. Складання різних за метою висловлювання речень на задану тему.</p> <p>Головні члени речення: підмет і присудок. Другорядні члени речення (практично).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – розуміє й адекватно відповідає на запитання, із чого складається речення та про що йдеться в ньому; – знає правило про написання великої букви на початку речення, дотримується його; (*застосовує з допомогою вчителя); – дотримується пауз між реченнями в усному мовленні (за необхідності – після нагадування вчителя); (*під контролем учителя); – знає про відокремлення речень на письмі розділовими знаками (крапкою, знаком питання, знаком оклику); – розрізняє речення, різні за метою висловлювання, дотримується правил вживання розділових знаків у кінці речення; – уміє інтонувати різні за метою висловлювання речення; (*наслідує вчителя); – з допомогою вчителя добирає розділовий знак, який необхідно поставити в кінці речення (крапку, знак питання, знак оклику); – складає різні за метою висловлювання речення на задану тему (при необхідності – з допомогою вчителя); (*з допомогою вчителя будує прості речення із поданих слів); – дотримується охайності записів, помічає; під контролем учителя знаходить і виправляє допущені помилки; – має уявлення про підмет і присудок як головні члени речення; – з допомогою вчителя визначає головні й другорядні члени речення (практично, відповідаючи на запитання); 	<p>формування практичних мовленнєвих навичок на базі доступних відомостей про речення як таке, що виражає закінчену думку;</p> <p>формування мислительних операцій аналізу, порівняння, узагальнення;</p> <p>формування уміння дотримуватися правил правопису на письмі;</p> <p>формування уміння користуватися мовленнєвими, інтонаційними та немовними засобами виразності (робити паузи, обирати темп читання, інтонацію, вираз обличчя, та змінювати їх залежно від розділових знаків та змісту);</p> <p>розвиток інтонаційної виразності мовлення;</p> <p>виховання вміння відчувати емоційний настрій висловлювання;</p> <p>формування вміння виправляти допущені помилки;</p> <p>стимулювання активності та самостійності в роботі; виховання уважності, сумлінності,</p>
--	--	--	---	--

	Поширення речень другорядними членами за допомогою запитань.	<ul style="list-style-type: none"> – разом з учителем, за допомогою запитань, встановлює зв'язки слів у реченні; поширює речення другорядними членами за допомогою запитань; (*разом із учителем виконує прості завдання); – з допомогою вчителя і самостійно будує речення з використанням мовного, предметного та ілюстративного матеріалу; (*з допомогою вчителя будує прості речення із поданих слів); – дотримується охайності записів; помічає, під контролем учителя знаходить і виправляє допущені помилки. 	старанності.
	Текст.		
	<p>Заголовок тексту. Відповідність заголовка змісту тексту.</p> <p>Структура тексту (зачин, основна частина, кінцівка).</p> <p>Поділ текстів на логічно завершені частини за даним планом.</p> <p>Складання простого плану тексту.</p> <p>Відновлення текстів із деформованою будовою.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняє заголовок і зміст тексту, добирає до тексту заголовок із запропонованих учителем (при необхідності – з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя поділяє текст на частини (зачин, основна частина, кінцівка); разом із учителем відслідковує зв'язок розгортання основної думки з новою частиною тексту; – з допомогою вчителя поділяє тексти на логічно завершені частини за даним планом; – разом із учителем складає простий план прочитаного тексту; – разом з учителем відновлює тексти з деформованими частинами на основі встановлення логічних зв'язків між частинами 	<p>Формування осмисленості сприймання (розуміння суті того, що сприймається);</p> <p>формування практичних мовленнєвих навичок на базі доступних відомостей про речення як таке, що виражає закінчену думку;</p> <p>формування мислительних операцій аналізу, порівняння, узагальнення;</p>

	Тексти різних типів: розповідь, опис, міркування.	<p>тексту, з'ясування послідовності подій;</p> <p>– уважно слухає (читає) тексти різних типів: розповідь, опис, міркування; разом із учителем визначає різницю між ними; (*слухає і читає прості тексти різних типів, залежно від мовленнєвих можливостей учня);</p> <p>– переказує текст за планом (*переказує за планом простий знайомий текст);</p> <p>– розрізняє тексти розповідного й описового характеру; відрізняє міркування від інших типів мовлення;</p> <p>– уміє будувати усну розповідь про певну подію із власного життя.</p>	<p>формування уміння користуватися мовленнєвими, інтонаційними та немовними засобами виразності (робити паузи, обирати темп читання, інтонацію, вираз обличчя, та змінювати їх залежно від розділових знаків та змісту);</p> <p>розвиток інтонаційної виразності мовлення;</p> <p>формування уміння дотримуватися правил правопису на письмі;</p> <p>формування вміння виправляти допущені помилки;</p> <p>стимулювання активності та самостійності в роботі; виховання уважності, сумлінності, старанності.</p>
4.	Загальнонавчальні уміння (протягом року)		
	Організаційно-контрольні вміння.	<p>Учень:</p> <p>– з допомогою вчителя визначає мету власної діяльності та складає план її виконання; (*спільно з учителем визначає мету діяльності та основні етапи роботи);</p>	<p>Формування вміння послугуватися наочно-дійовим, наочно образним та частково словесно-логічним мисленням;</p>

		<p>Загальнопізнавальні вміння.</p> <p>Творчі вміння.</p> <p>Естетико-етичні.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – реалізує визначений план; з допомогою вчителя оцінює здобутий результат; (*з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності; порівнює, узагальнює їх; виділяє головне з-поміж другорядного; – з допомогою вчителя здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо); (*залежно від психофізичних можливостей учня); – працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення; (*працює з доступними текстами з допомогою вчителя); – уявляє словесно описані предмети і явища; – з допомогою вчителя переносить раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; – з допомогою вчителя звертає увагу, (вміє помічати) красу в мовних явищах, явищах природи, мистецтві, вчинках і звершеннях людей; – з допомогою вчителя оцінює власні вчинки; (*уважно слухає й розуміє оцінку вчителя). 	<p>формування вміння виконувати операції аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, порівняння, класифікації з одиницями різних мовних рівнів;</p> <p>розвиток уміння уявляти та відтворювати (усно і письмово) словесні еталони;</p> <p>розвиток уміння відчувати красу образних слів; виявляти почуття радості, задоволення від правильно виконаного завдання;</p> <p>формування вміння застосовувати прийоми контролю та самоконтролю під час виконання завдань.</p>
5.		<p>Повторення та узагальнення вивченого протягом року</p>		

Орієнтовні вимоги до навчальних досягнень учнів на кінець року:

- знати, що державною мовою є українська;
- розрізняти усну й письмову, монологічну й діалогічну форми мовлення;
- читати мовчки та вголос доступні за змістом тексти;
- писати під диктування доступні речення і тексти;
- розрізняти групи слів за значенням: синоніми, антоніми; добирати їх із допомогою вчителя;
- з допомогою вчителя розрізняти значущі частини слова (префікс, корінь слова, суфікс, закінчення), виокремлювати основу слова;
- розрізняти префікси і прийменники;
- виділяти і знаходити в реченні вивчені частини мови (з допомогою вчителя);
- під контролем учителя дотримуватися узгодження слів та правильного написання закінчень;
- змінювати іменники за числами та відмінками (практично); з допомогою вчителя визначати рід іменників;
- дотримуватися правила вживання великої літери у власних назвах;
- в усному мовленні та на письмі дотримуватися лексико-граматичної сполучуваності прикметників з іменниками (під контролем учителя);
- розрізняти речення за метою висловлювання;
- практично розрізняти головні та другорядні члени речення (за питаннями, з допомогою вчителя);
- упорядковувати деформований текст (разом із учителем);
- складати простий план прочитаного тексту (з допомогою вчителя);
- переказувати текст за поданим планом.

***Орієнтовні вимоги до стану сформованості життєвої компетентності учнів на кінець року:**

- уважно слухати, орієнтуватись у ситуації спілкування;
- знати, що державною мовою є українська;
- слухати і читати прості слова і речення (залежно від мовленнєвих можливостей); розуміти ситуацію, описану в прослуханому (прочитаному) творі;
- писати під диктування слова, речення з 2-3 слів (після відповідної підготовчої роботи);
- повторюючи за вчителем, наводити приклади спільнокореневих слів;
- дотримуватися правил правопису префіксів і прийменників (з допомогою вчителя);
- з допомогою вчителя знаходити вивчені частини мови в реченні;
- дотримуватися правила написання великої букви у власних іменах (під контролем вчителя);
- співвідносити іменники в однині і множині з відповідною кількістю предметів; (з допомогою вчителя);
- наслідуючи вчителя, інтонувати різні за метою висловлювання речення;
- правильно списувати речення і розділові знаки в кінці речення;
- переказувати простий знайомий текст за планом з допомогою вчителя.

Орієнтовна тематика мовленнєвого матеріалу:

Наша країна – Україна.

Родина.

Школа.

Пори року.

Друзі, дружба.

Події з власного життя, життя класу, школи.

Місто (село).

Тварини.

Рослинний світ.

Канікули.

Свята (народні обрядові).

Ігри, розваги.

Теми за вибором учителя.

7 КЛАС

(102 год. на рік, 3 год. на тиждень)

№ п/п	К-сть год.	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної
Вступ.				
		Українська мова – державна мова України. Краса і багатство української мови.		
1.		Повторення.		
		<p>Будова слова.</p> <p>Частини мови (іменник, прикметник). Граматичні категорії іменника. Граматичні категорії прикметника.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – з допомогою вчителя розрізняє значущі частини слова; – знаходить іменники та прикметники серед інших частин мови в реченні, наводить приклади; (*з допомогою вчителя); – узгоджує слова (різні частини мови) під час усного мовлення та на письмі (практично, без визначення понять, з допомогою вчителя); (*повторює за вчителем, списує); – з допомогою вчителя визначає рід і число іменників; – з допомогою вчителя змінює іменники за числами та відмінками (практично); (*повторює за вчителем); – з допомогою вчителя визначає число, рід, відмінок прикметника за числом, родом, відмінком іменника (практично); 	<p>Конкретизація уявлень про предмет, слово і його значення; активізація засвоєння семантичної (сислової) сторони слова;</p> <p>збагачення словника іменниковою та прикметниковою лексикою; формування навичок адекватного використання її в усному та писемному мовленні;</p> <p>формування уміння диференціювати речення за їх ритміко-інтонаційними особливостями;</p> <p>розвиток уміння використовувати</p>

		<p>Види речень за метою висловлювання.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – розрізняє речення, різні за метою висловлювання, дотримується правил вживання розділових знаків у кінці речення; – уміє інтонувати різні за метою висловлювання речення; (*наслідує вчителя); – складає різні за метою висловлювання речення на задану тему (при необхідності – з допомогою вчителя); (*з допомогою вчителя будує прості речення із поданих слів); – використовує допомогу вчителя. 	<p>набуті знання;</p> <p>стимулювання активності та самостійності в роботі; виховання уважності, сумлінності, старанності.</p>
2.		<p>Мовленнєвий розвиток (протягом року)</p>		
		<p>Відомості про мовлення. Види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), їх особливості. Різновиди мовленнєвого спілкування: усне й письмове, монологічне й діалогічне. Мета спілкування й адресат мовлення; основні правила спілкування (бути ввічливими, привітними й доброзичливими; уважно, не перебиваючи, слухати співрозмовника; уміти доброзичливо висловити незгоду з позицією співрозмовника; не розмовляти без потреби голосно, не використовувати грубих слів, говорити про те, що цікаво адресатові мовлення тощо</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про види мовленнєвої діяльності, про спілкування і мовлення; – розрізняє усну й письмову, монологічну й діалогічну форми мовлення (*з допомогою вчителя); – усвідомлює основні правила спілкування, вимоги до мовлення (*дотримується простих правил спілкування під контролем та з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя прогнозує висловлювання залежно від мети спілкування та адресата мовлення; – під контролем учителя орієнтується в ситуації спілкування, дотримується основних правил спілкування; 	<p>Формування розуміння того, що усне і писемне мовлення повинно відповідати певним вимогам;</p> <p>розвиток слухової уваги та пам'яті;</p> <p>розвиток усного зв'язного мовлення;</p> <p>розвиток мовленнєвої активності;</p> <p>регулювання інтонаційної виразності мовлення;</p> <p>збагачення лексичного запасу;</p>

	<p>(практично).</p> <p>Культура мовлення і спілкування. Особливості мовленнєвого етикету. Найпростіші українські формули мовленнєвого етикету (вітання, прощання, прохання). Українські форми звертання до дітей і дорослих (<i>Галинко, Олесю, Віро Миколаївно, Василю Петровичу</i>). Вживання займенників <i>Ви, Вас, Вам</i> в усному та писемному мовленні.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – практично володіє різними формами звертання до співрозмовника (слова ввічливості, які вживаються під час зустрічі і прощання); – самостійно або після нагадування вітається, прощається (*під контролем учителя); – *знає і вживає (під контролем учителя) найпростіші українські форми мовленнєвого етикету вітання, прощання, прохання; українські форми звертання до дітей і дорослих; – за завданням учителя вміє самостійно (або після нагадування чи з допомогою педагога) запитати, відповісти, попросити, подякувати, вибачитись; (*з допомогою вчителя); – під контролем учителя дотримується правил правопису займенників <i>Ви, Вас, Вам</i> під час вживання їх у шанобливому значенні (у листах, вітальних листівках тощо); – з допомогою та за нагадуванням учителя дотримується правил культури спілкування (*під контролем та з допомогою вчителя). 	<p>формування культури мовлення та культури поведінки;</p> <p>виховання любові до рідної мови; виховання бажання читати, писати, говорити й спілкуватися українською мовою;</p> <p>виховання уміння та бажання дотримуватися правил мовленнєвого етикету під час спілкування.</p>
	<p>Аудіювання (слухання-розуміння). Слухання-розуміння текстів різного типу (розповідь, опис, міркування); різних жанрів мовлення (казка, загадка, прислів'я, приказка, легенда, вірш, оповідання).</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – *уважно слухає та розуміє мовлення і читання вчителя; – відповідає на запитання щодо змісту прослуханого, з допомогою вчителя виконує завдання (ділить текст на частини, знаходить указані частини, підбирає малюнок до тексту, вибирає один із пропозованих варіантів 	<p>Вдосконалення слухового сприймання;</p> <p>розвиток довільної уваги;</p> <p>розвиток цілеспрямованості та усвідомленості сприймання;</p>

			<p>відповіді на запитання за текстом та ін.);</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняє тексти розповідного й описового характеру (з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя (практично) відрізняє міркування від інших типів текстів; – *розуміє висловлювання інших людей, звукозаписи; – *з допомогою вчителя дотримується інструкцій до виконання практичних завдань. 	<p>формування уміння пригадати значення знайомих слів, щоб зрозуміти зміст тексту;</p> <p>формування вміння уявляти те, що прослуховується;</p> <p>формування навичок користування інструкціями вчителя при виконанні завдання.</p>
		<p>Говоріння. Переказ тексту за поданим планом. Вибірковий переказ.</p> <p><i>Діалогічне мовлення.</i> Діалог, його розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної із життєвим досвідом учнів (діалог етикетного характеру, діалог-розпитування, діалоги за поданим початком, малюнками).</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – переказує тексти різного типу за поданим планом; (*переказує короткі тексти за планом з допомогою вчителя); – за завданням учителя самостійно переказує вказані ним епізоди (частини) прочитаного (прослуханого) тексту; – *включається в діалог з учителем, учнями, батьками тощо; – під керівництвом вчителя бере участь у розігруванні діалогів певного обсягу (орієнтовно 2-4 репліки для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації спілкування (за зразком, готовими репліками, формулами мовленнєвого етикету, опорними словами, малюнком); (*робить спроби з допомогою вчителя); – під контролем учителя дотримується норм української літературної мови; – виявляє активність у спілкуванні з допомогою та за нагадуванням учителя: звертається із запитаннями та проханнями до вчителя, 	<p>Формування навичок діалогічного й монологічного усного мовлення;</p> <p>формування вміння ініціювати та підтримувати діалог;</p> <p>формування вміння орієнтуватися на ситуацію спілкування (учасники діалогу, їх настрій, місце проведення діалогу);</p> <p>формування чіткості та виразності усного мовлення;</p> <p>формування вміння змістовно, граматично правильно, логічно висловлюватися та доцільно використовувати слова в конкретному значенні;</p> <p>формування невербальних засобів</p>

		<p><i>Монологічне мовлення</i> (самостійне висловлювання). Конструювання висловлювань: опис (предметів, людей, явищ природи); повідомлення про діяльність; висловлення прохання, побажання. Розповідь (про події, що відбулися, особисті враження) за питаннями, за серією малюнків тощо.</p>	<p>однокласників у навчальних і побутових ситуаціях;</p> <ul style="list-style-type: none"> – будує висловлювання з допомогою вчителя (з використанням знайомого мовленнєвого матеріалу, в типових навчальних, ігрових, побутових ситуаціях); – словесно описує спостережувані предмети та явища (за питаннями вчителя, з опорою на малюнок, план); (*робить спроби з допомогою вчителя); – *розповідає про побачене, почуте, відповідаючи на запитання вчителя; – з допомогою та за питаннями вчителя коментує та пояснює власні дії. 	<p>спілкування (міміка, природні жести);</p> <p>формування та розвиток емоційно та інтонаційно виразного мовлення;</p> <p>виховання уважного, доброзичливого ставлення до співрозмовника;</p> <p>розвиток культури спілкування.</p>
		<p>Читання.</p> <p><i>Читання мовчки</i> (розуміння, запам'ятовування) текстів.</p> <p><i>Читання вголос</i> (розуміння, запам'ятовування) текстів.</p> <p>Виразність читання.</p> <p>Робота з книжкою: виділення слів, частин змісту в тексті.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – читає мовчки нескладні за змістом тексти (*нескладні слова, речення); *розуміє ситуацію, описану в прочитаному творі; – розуміє значення текстів, різних за інформаційним змістом (художніх творів, інструкцій та завдань підручника тощо); – читає виразно вголос цілими словами з поступовим переходом до фразового читання доступні за змістом тексти; – *читає вголос слова і прості речення з доступних текстів у повільному темпі, розуміє їх зміст; – за завданням учителя вибирає в тексті певні частини змісту, влучні слова та вислови, які характеризують дійових осіб, події, картини природи тощо; (*разом із учителем); 	<p>Розвиток навички читання-розуміння слів, речень, текстів;</p> <p>розвиток навичок розпізнавання знайомих слів;</p> <p>формування навичок слухання-розуміння та читання-розуміння текстів різного призначення;</p> <p>формування навичок правильного плавного читання цілими словами;</p> <p>розвиток виразності читання та усного мовлення;</p>

			– переглядає текст і знаходить у ньому вказані елементи (слова, написані з великої літери, слова з апострофом та ін.).	формування уміння вживати у власному мовленні слова і фрази з прочитаних текстів.
		<p>Писемне мовлення. Написання під диктування речень і текстів.</p> <p>Складання речень за запитаннями, малюнками, на тему.</p> <p>Речення з правильним і неправильним порядком слів (деформоване речення).</p> <p>Перевірка власних письмових робіт.</p>	<p>Учень:</p> <p>– пише під диктування доступні речення і тексти; (*слова, речення з 2-3 слів (після відповідної підготовчої роботи);</p> <p>– складає і записує прості речення за запитаннями, малюнками, на тему (з допомогою вчителя); (*складає з допомогою вчителя прості речення);</p> <p>– з допомогою вчителя упорядковує деформовані речення (слова даються у правильній граматичній формі), записує їх;</p> <p>– відповідаючи на запитання вчителя, поширює речення новими словами; (*з допомогою вчителя доповнює речення відповідним змісту словом).</p> <p>– з допомогою вчителя перевіряє власні письмові роботи, знаходить і виправляє помилки (*робить спроби).</p> <p>– дотримується охайності записів, помічає; під контролем учителя знаходить і виправляє допущені помилки.</p>	<p>Формування правильної граматичної будови мовлення;</p> <p>розвиток мислительних операцій аналізу, порівняння, синтезу;</p> <p>формування та розвиток навичок самодиктування слів при списуванні та написанні під диктовку;</p> <p>формування навички правильно обирати поставу під час письма;</p> <p>розвиток логічно зв'язного писемного мовлення;</p> <p>формування навичок самоконтролю;</p> <p>виховання охайності, самостійності.</p>
3.		Знання про мову. Мовні уміння (протягом року)		

		<p>Мова як засіб спілкування. Рідна, державна та інші мови.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – знає назву держави, її столицю, державні символи; (*називає з допомогою вчителя); – *знає, що українська мова – державна мова України, мова спілкування українців; – відрізняє на слух українську мову від інших мов. 	<p>Формування шанобливого ставлення до української мови; бажання її вивчати;</p> <p>розвиток уявлень учнів про сигніфікативну функцію мовлення (функцію позначення).</p>
		<p>Слово</p>		
		<p>Лексичне значення слова. Групи слів за значенням: синоніми, антоніми.</p> <p>Знайомство з тлумачним словником. Іншомовні слова. Словник іншомовних слів. Професійна термінологія.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняє групи слів за значенням; пояснює (у нескладних випадках) значення загальноновживаних слів; (*розуміє значення загальноновживаних слів); – розрізняє слова, протилежні за значенням; (*з допомогою вчителя вибирає пари слів протилежного значення із запропонованих слів); – розрізняє слова, подібні за значенням; знаходить слова, подібні за значенням, серед низки запропонованих слів (*з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя замінює слова у словосполученнях та реченнях словами подібного значення; – має уявлення про словник та його призначення; – з допомогою вчителя визначає значення слова з допомогою словників; 	<p>Формування та розвиток усвідомлення конкретного змісту слів;</p> <p>конкретизація уявлень про предмет, слово і його значення; активізація засвоєння семантичної (сміслової) сторони слова;</p> <p>розвиток слухового та зорового сприймання;</p> <p>удосконалення навичок звукового, звуко-буквеного, складового аналізу слів;</p> <p>розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння,</p>

		<p>Будова слова. Префікс, корінь слова, суфікс, закінчення, – частини слова. Визначення основи слова (практично).</p> <p>Спільнокореневі слова.</p> <p>Розрізнення префікса і прийменника (практично).</p> <p>Складні слова. Утворення складних слів. Сполучні голосні <i>e, o</i> у складних словах.</p>	<p>– знає основні професійні терміни (відповідно до профілів трудового навчання);</p> <p>– з допомогою вчителя розрізняє значущі частини слова, виокремлює основу слова;</p> <p>– має уявлення про спільнокореневі слова; розрізняє і знаходить їх в усному та писемному мовленні;</p> <p>– з допомогою вчителя наводить приклади спільнокореневих слів; (*повторює за вчителем);</p> <p>– розрізняє на письмі префікси і прийменники, дотримується правил правопису (з допомогою вчителя); (*дотримується правил правопису з допомогою вчителя);</p> <p>– знаходить у тексті складні слова (*разом із учителем);</p> <p>– утворює складні слова за допомогою сполучних голосних <i>e, o</i>, записує їх (*списує під контролем учителя).</p>	<p>узагальнення;</p> <p>розвиток асоціативного мислення;</p> <p>формування та закріплення правильної вимови слів;</p> <p>формування уявлень про складні слова; вміння застосовувати їх у власному мовленні;</p> <p>формування уміння уважно сприймати інструкцію вчителя щодо виконання завдання, аналізувати зразок виконання завдання, оцінювати виконане завдання;</p> <p>розвиток навичок самоконтролю під час мовленнєвої діяльності;</p> <p>розвиток уміння виділяти головне з-поміж другорядного;</p> <p>формування вміння користуватися словником;</p>
		<p>Іменник. Синтаксична роль іменника. Граматичні категорії іменника: рід, число, відмінок. Відмінювання іменників за</p>	<p>Учень:</p> <p>– знаходить іменники серед інших частин мови в реченні, наводить приклади; (*з допомогою вчителя);</p> <p>– розрізняє власні і загальні іменники,</p>	<p>Збагачення словника іменниковою лексикою; формування навичок адекватного використання її в усному та писемному мовленні;</p>

		<p>відмінками (практично). Кличний відмінок іменника при звертанні: <i>мамо, брате, Іване Петровичу, Ганно Василівно.</i></p>	<p>дотримується правила написання великої букви у власних іменах; (*пише (списує) з великої букви під контролем вчителя); – розрізняє слова (іменники), що стоять у множині та однині за закінченнями, групує їх із допомогою вчителя; – співвідносить іменники в однині і множині з відповідною кількістю предметів; (*з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя визначає рід іменників; – з допомогою вчителя змінює іменники за числами та відмінками (практично); (*повторює за вчителем); – використовує допомогу вчителя.</p>	<p>розвиток уміння використовувати набуті знання; формування та розвиток здатності до словотворення, до змінювання слів та речень; виховання уважності, дисциплінованості, відповідальності; довірливої поведінки на уроці.</p>
		<p>Прикметник. Синтаксична роль прикметника. Граматичні категорії прикметника: число, рід, відмінок. Визначення числа, роду, відмінка прикметника за числом, родом, відмінком іменника. Узгодження прикметників з іменниками в усному і писемному мовленні.</p>	<p>Учень: – знаходить прикметники серед інших частин мови в реченні, наводить приклади; (*з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя розрізняє (практично) граматичні категорії прикметника; – в усному мовленні та на письмі дотримується лексико-граматичної сполучуваності прикметників з іменниками (під контролем учителя).</p>	<p>Збагачення словника прикметниковою лексикою; формування навичок адекватного використання її в усному та писемному мовленні; розвиток процесів сприймання, запам'ятовування, пригадування, відтворення; формування уміння контролювати власну мовленнєву діяльність; формування уявлень про роль прикметників у художньому стилі мовлення.</p>

		<p>Дієслово. Синтаксична роль дієслова. Поняття про дієслово. Часи дієслова. Змінювання дієслова за часами (практично). Число дієслова. Визначення числа дієслова за числом іменника. Правопис частки <i>не</i> з дієсловами.</p>	<p>Учень: – знаходить дієслово серед інших частин мови в реченні, наводить приклади; (*з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя визначає часи дієслова; – з допомогою вчителя змінює дієслова за часом (практично); (*повторює за вчителем); – з допомогою вчителя визначає число дієслова; (*повторює за вчителем); – розрізняє слова (дієслова), що стоять у множині та однині за числом іменника (з допомогою вчителя); – дотримується правопису частки <i>не</i> з дієсловами (під контролем учителя); – використовує допомогу вчителя.</p>	<p>Збагачення словника дієслівною лексикою; формування навичок адекватного використання її в усному та писемному мовленні; розвиток аналітико-синтетичного сприймання; формування та закріплення правильної вимови слів; формування уміння уважно сприймати інструкцію вчителя щодо виконання завдання, аналізувати зразок виконання завдання, оцінювати виконане завдання; розвиток навичок самоконтролю під час мовленнєвої діяльності; формування культури усного і писемного мовлення.</p>
		<p>Займенник. Поняття про займенник. Особові займенники. Роль займенників у мовленні. Вживання займенників <i>Ви, Вас, Вам</i> у шанобливому значенні.</p>	<p>Учень: – має уявлення про займенники та їх роль у мовленні; – з допомогою вчителя знаходить займенник у реченні, наводить приклади (*разом із вчителем);</p>	<p>Збагачення словника займенниковою лексикою; формування навичок адекватного використання її в усному та писемному мовленні;</p>

			<ul style="list-style-type: none"> – використовує займенники у власному мовленні; – під контролем учителя дотримується написання займенників <i>Ви, Вас, Вам</i> з великої літери під час вживання їх у шанобливому значенні. 	<p>формування уміння виокремлювати займенники в усному та писемному мовленні;</p> <p>розвиток уміння використовувати набуті знання;</p> <p>формування навичок культурного мовлення.</p>
		<p>Службові слова. Поняття про прийменники, сполучники.</p> <p>Правопис прийменників і сполучників. Вживання сполучників для зв'язку однорідних членів речення.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про службові слова та їх роль у мовленні; – з допомогою вчителя знаходить займенник у реченні, наводить приклади (*разом із учителем); – під контролем учителя дотримується правил написання прийменників і сполучників (*списує під контролем учителя); – використовує займенники у власному мовленні (*під контролем учителя). 	<p>Розвиток слухової уваги, сприймання, уваги, пам'яті;</p> <p>розвиток зв'язного мовлення;</p> <p>формування та закріплення правильної вимови слів;</p> <p>формування навичок самоконтролю;</p> <p>виховання самостійності при виконанні завдань.</p>
		<p>Звертання. Поняття про звертання.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про звертання та їх роль у 	<p>Збагачення активного словника;</p>

	<p>Місце звертання у реченні: на початку, в середині, в кінці. Розділові знаки при звертанні: кома, знак оклику. Застосування звертання при написанні листів, листівок тощо.</p>	<p>мовленні; – з допомогою вчителя знаходить звертання у реченні, наводить приклади (*разом із учителем); – під контролем учителя дотримується правил вживання розділових знаків при звертанні (*списує під контролем учителя); – під контролем учителя використовує звертання у власному мовленні (усному і писемному) (*під контролем та з допомогою вчителя); – наслідуючи вчителя, дотримується правильної інтонації при звертанні в усному мовленні (*намагається наслідувати).</p>	<p>формування навичок адекватного використання звертання в усному та писемному мовленні; формування та закріплення правильної вимови слів; формування правильної граматичної будови мовлення; формування навичок самоконтролю; виховання культури мовлення.</p>
	Речення		
	<p>Загальне поняття про речення.</p>	<p>Учень: – має уявлення про речення (складається зі слів, виражає завершену думку); – розуміє й адекватно відповідає на запитання, із чого складається речення та про що йдеться в ньому; – знає правило про написання великої букви на початку речення, дотримується його; (*застосовує з допомогою вчителя); – дотримується пауз між реченнями в усному мовленні (за необхідності – після нагадування вчителя); (*під контролем учителя); – знає про відокремлення речень на письмі розділовими знаками (крапкою, знаком питання, знаком оклику);</p>	<p>Формування осмисленості сприймання (розуміння суті того, що сприймається); формування практичних мовленнєвих навичок на базі доступних відомостей про речення як таке, що виражає закінчену думку; формування мислительних операцій аналізу, порівняння, узагальнення;</p>

	<p>Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, окличні. Розділові знаки в кінці речень. Інтонування речень, різних за метою висловлювання. Складання різних за метою висловлювання речень на задану тему.</p> <p>Головні члени речення: підмет і присудок. Другорядні члени речення (практично).</p> <p>Поширення речень другорядними членами за допомогою запитань.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – розрізняє речення, різні за метою висловлювання, дотримується правил вживання розділових знаків у кінці речення; – уміє інтонувати різні за метою висловлювання речення; (*наслідує вчителя); – з допомогою вчителя добирає розділовий знак, який необхідно поставити в кінці речення (крапку, знак питання, знак оклику); – складає різні за метою висловлювання речення на задану тему (при необхідності – з допомогою вчителя); (*з допомогою вчителя будує прості речення із поданих слів); – дотримується охайності записів, помічає; під контролем учителя знаходить і виправляє допущені помилки; – має уявлення про підмет і присудок як головні члени речення; – з допомогою вчителя визначає головні й другорядні члени речення (практично, відповідаючи на запитання); – разом з учителем, за допомогою запитань, встановлює зв'язки слів у реченні; поширює речення другорядними членами за допомогою запитань; (*разом із учителем виконує прості завдання); – з допомогою вчителя і самостійно будує речення з використанням мовного, предметного та ілюстративного матеріалу; (*з допомогою вчителя будує прості речення із поданих слів); – дотримується охайності записів; помічає, під контролем учителя знаходить і виправляє допущені помилки. 	<p>формування уміння дотримуватися правил правопису на письмі;</p> <p>формування уміння користуватися мовленнєвими, інтонаційними та немовними засобами виразності (робити паузи, обирати темп читання, інтонацію, вираз обличчя, та змінювати їх залежно від розділових знаків та змісту);</p> <p>розвиток інтонаційної виразності мовлення;</p> <p>виховання вміння відчувати емоційний настрій висловлювання;</p> <p>формування вміння виправляти допущені помилки;</p> <p>стимулювання активності та самостійності в роботі; виховання уважності, сумлінності, старанності.</p>
--	--	---	---

			Текст.	
		<p>Заголовок тексту. Відповідність заголовка змісту тексту.</p> <p>Структура тексту (зачин, основна частина, кінцівка).</p> <p>Поділ текстів на логічно завершені частини за даним планом.</p> <p>Складання простого плану тексту.</p> <p>Відновлення текстів із деформованою будовою.</p> <p>Тексти різних типів: розповідь, опис, міркування.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняє заголовки і зміст тексту, добирає до тексту заголовки із запропонованих учителем (при необхідності – з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя поділяє текст на частини (зачин, основна частина, кінцівка); разом із учителем відслідковує зв'язок розгортання основної думки з новою частиною тексту; – з допомогою вчителя поділяє тексти на логічно завершені частини за даним планом; – разом із учителем складає простий план прочитаного тексту; – разом з учителем відновлює тексти з деформованими частинами на основі встановлення логічних зв'язків між частинами тексту, з'ясування послідовності подій; – уважно слухає (читає) тексти різних типів: розповідь, опис, міркування; разом із учителем визначає різницю між ними; (*слухає і читає прості тексти різних типів, залежно від мовленнєвих можливостей учня); – переказує текст за планом (*переказує за планом простий знайомий текст); – розрізняє тексти розповідного й описового характеру; відрізняє міркування від інших типів мовлення; – уміє будувати усну розповідь про певну подію із власного життя. 	<p>Формування практичних мовленнєвих навичок на базі доступних відомостей про текст як завершений твір чи його фрагмент;</p> <p>формування осмисленості сприймання (розуміння суті того, що сприймається);</p> <p>формування мисленнєвих операцій аналізу, синтезу, порівняння, спостереження за мовними явищами;</p> <p>розвиток логічного мислення;</p> <p>сприяння усвідомленню логічної послідовності побудови висловлювань;</p> <p>формування навичок самостійного висловлювання;</p> <p>формування вміння регулювати власні дії у відповідності з планом та інструкцією щодо виконання завдання;</p>

				формування вміння виявляти і виправляти допущені помилки; формування позитивного ставлення до виконуваної роботи.
4.		Загальнонавчальні уміння (протягом року)		
		<p>Організаційно-контрольні вміння.</p> <p>Загальнопізнавальні вміння.</p> <p>Творчі вміння.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – з допомогою вчителя визначає мету власної діяльності та складає план її виконання; (*спільно з учителем визначає мету діяльності та основні етапи роботи); – реалізує визначений план; з допомогою вчителя оцінює здобутий результат; (*з допомогою вчителя); – з допомогою вчителя аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності; порівнює, узагальнює їх; виділяє головне з-поміж другорядного; – з допомогою вчителя здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо); (*залежно від психофізичних можливостей учня); – працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення; (*працює з доступними текстами з допомогою вчителя); – уявляє словесно описані предмети і явища; – з допомогою вчителя переносить раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; – з допомогою вчителя звертає увагу, (вміє 	<p>Формування вміння вміння послуговуватися наочно-дійовим, наочно образним та частково словесно-логічним мисленням;</p> <p>формування вміння виконувати операції аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, порівняння, класифікації з одиницями різних мовних рівнів;</p> <p>розвиток уміння уявляти та відтворювати (усно і письмово) словесні еталони;</p> <p>розвиток уміння відчувати красу образних слів; виявляти почуття радості, задоволення від правильно виконаного завдання;</p> <p>формування вміння застосовувати прийоми контролю та</p>

		Естетико-етичні.	помічати) красу в мовних явищах, явищах природи, мистецтві, вчинках і звершеннях людей; – з допомогою вчителя оцінює власні вчинки; (*уважно слухає й розуміє оцінку вчителя).	самоконтролю під час виконання завдань.
5.		Повторення та узагальнення вивченого протягом року		

Орієнтовні вимоги до навчальних досягнень учнів на кінець року:

- знати, що державною мовою є українська;
- розрізняти усну й письмову, монологічну й діалогічну форми мовлення;
- читати мовчки та вголос доступні за змістом тексти;
- писати під диктування доступні речення і тексти;
- розрізняти групи слів за значенням: синоніми, антоніми; добирати їх із допомогою вчителя;
- з допомогою вчителя розрізняти значущі частини слова (префікс, корінь слова, суфікс, закінчення), виокремлювати основу слова;
- розрізняти префікси і прийменники;
- виділяти і знаходити в реченні вивчені частини мови (з допомогою вчителя);
- під контролем учителя дотримуватися узгодження слів та правильного написання закінчень;
- змінювати іменники за числами та відмінками (практично); з допомогою вчителя визначати рід іменників;
- дотримуватися правила вживання великої літери у власних назвах;
- в усному мовленні та на письмі дотримуватися лексико-граматичної сполучуваності прикметників з іменниками (під контролем учителя);

- дотримуватися правопису частки *не* з дієсловами (під контролем учителя);
- під контролем учителя дотримуватися правил написання займенників, прийменників і сполучників;
- розрізняти речення за метою висловлювання;
- практично розрізняти головні та другорядні члени речення (за питаннями, з допомогою вчителя);
- упорядковувати деформований текст (разом із учителем);
- складати простий план прочитаного тексту (з допомогою вчителя);
- переказувати текст за поданим планом.

***Орієнтовні вимоги до стану сформованості життєвої компетентності учнів на кінець року:**

- уважно слухати, орієнтуватись у ситуації спілкування;
- знати, що державною мовою є українська;
- слухати і читати прості слова і речення (залежно від мовленнєвих можливостей); розуміти ситуацію, описану в прослуханому (прочитаному) творі;
- писати під диктування слова, речення з 2-3 слів (після відповідної підготовчої роботи);
- повторюючи за вчителем, наводити приклади спільнокореневих слів;
- дотримуватися правил правопису префіксів і прийменників (з допомогою вчителя);
- з допомогою вчителя знаходити вивчені частини мови в реченні;
- дотримуватися правила написання великої букви у власних іменах (під контролем вчителя);
- співвідносити іменники в однині і множині з відповідною кількістю предметів; (з допомогою вчителя);
- наслідуючи вчителя, інтонувати різні за метою висловлювання речення;
- правильно списувати речення і розділові знаки в кінці речення;
- переказувати простий знайомий текст за планом з допомогою вчителя.

Орієнтовна тематика мовленнєвого матеріалу:

Наша країна – Україна.

Родина.

Школа.

Пори року.

Друзі, дружба.

Події з власного життя, життя класу, школи.

Місто (село).

Тварини.

Рослинний світ.

Канікули.

Свята (народні обрядові).

Ігри, розваги.

Теми за вибором учителя.